

دکتر علی اکبر شعاری نژاد

معلم قرن ۲۱

اشاره

هشتمین شماره‌ی هر سال مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی در اردیبهشت‌ماه و هم‌زمان با ایام بزرگداشت مقام معلم منتشر می‌شود. در این شماره از مجله، بی‌مناسبت ندیدیم مقاله‌ای دیگر از دکتر شعاری نژاد را که ویژگی‌های معلم قرن بیست‌ویکم را هر چند پس از گذشتن یازده سال از آغاز این سده - برمی‌شمرد، منتشر کنیم. امیدواریم ما معلمان این‌گونه باشیم و در جهت تربیت دانش‌آموزان فردا بکوشیم.

از جمله ویژگی‌های معلم شایسته، پویا، بیدار، خلاق، شناگر، سالم بدنی و روان‌شناختی این است که همیشه در زمان زندگی می‌کند، یعنی فرزند زمان است، بدون این که برده‌ی زمان باشد. چون او می‌داند و باور دارد که یکی از خصایص طبیعی رشد و تکامل انسان این است که در دوران خردسالی یا کودکی و نوجوانی، عمدتاً در زمان حال زندگی می‌کند، و هنوز گذشته و آینده برایش معنادار تلقی نمی‌شوند. هم‌چنین، این معلم می‌داند که در قرن ارتباطات، قرن اطلاعات، قرن خلاقیت‌ها، قرن مهارت‌های متعدد و متنوع و پیچیده، و قرن سرعت زندگی می‌کند. طبعاً محصلان او هم در همین زمان زندگی می‌کنند. او و دانش‌آموزان و دانشجویانش در قرنی زندگی می‌کنند که از مرزهای جغرافیایی،

خبری در نقشه‌ها، خبری نیست. قرنی که پیوسته در حال تغییر و تحول است، به طوری که غالباً نمی‌توان آن را کنترل کرد و حتی پیش‌بینی آن هم غیرممکن است!

بنابراین، معلم شایسته یا خوب تربیت شده برای این روزگار، طبعاً ویژگی‌های زیر را داراست یا می‌کوشد دارا باشد:

۱. آشنایی با فناوری آموزشی جدید: می‌داند که از یافته‌های فناوری آموزش جدید چگونه استفاده کند تا یادگیری دانش‌آموزان یا دانشجویان را سرعت بخشد.

چگونه یادگیری مطالب و مسائل پیچیده‌ی علمی را برای ایشان آسان گرداند، اندیشیدن انتقادی و خلاق را در ایشان برانگیزد و گسترش دهد، و عادت‌های مطالعه و یادگیری مادام‌العمری را در ایشان تقویت کند. چون می‌داند و باور دارد که فرآیند «شدن» ویژگی ذاتی همه‌ی افراد بشر، خصوصاً در دوران خردسالی است و معلم می‌تواند در همین فرآیند، نقش بسیار مؤثری داشته باشد.

۲. افزایش اطلاعات در همه‌ی زمینه‌ها: معلم قرن معاصر به این واقعیت پی برده است که تنها با معلومات رسمی دانشگاهی در مدارس امروز نمی‌توان مؤثر واقع شد. بلکه ناگزیر است پیوسته

فناوری برای رفاه و آسایش بشر است، نه ابزاری برای سرکوبی او. از فناوری می‌توان استفاده‌های انسانی فراوان کرد و این به چگونگی تربیت افراد بشر بستگی دارد

اطلاعات خود را در حوزه‌های اقتصاد، سیاست، دیانت، اخلاقیات و به طور کلی مسائل فرهنگی-اجتماعی، افزایش و گسترش دهد و آموخته‌های خویش را پیوسته بازبینی کند.

۳. کاربرد روش‌های تدریس فعال و همگام با روز:

روش تدریس فعال و مؤثر به روش یا روش‌هایی گفته می‌شود که یادگیری فعال محصلان را برمی‌انگیزند؛ مثل روش‌های همیاری، بارش مغزی، نمایش و ایفای نقش، بحث‌های گروهی، حل مسئله، اکتشاف و استقرایی. به طور کلی، روشی که همه‌ی دانش‌آموزان یا دانشجویان را درگیر مسئله و یادگیری می‌کند. در تدریس فعال، طبعاً کلاس به شکل کارگاه آموزشی اداره می‌شود و معلم عمدتاً نقش راهنمای بیدار و پویا را دارد.

۴. آشنایی جامع با روان‌شناسی یادگیری یا تربیتی:

این شاخه از روان‌شناسی به معلم کمک می‌کند که دریابد، افراد بشر در مراحل گوناگون رشد و تکامل، چه مواردی را و چگونه یاد می‌گیرند؛ چون تدریس تابع یادگیری است. همین علم است که معلم را در انتخاب و کاربرد روش‌ها و راهبردهای تدریس مؤثر راهنمایی می‌کند. مثلاً شرایط و عوامل مورد توجه در انتخاب روش تدریس یا کلاً روش‌های فعالیت‌های آموزشی در حوزه‌ی مدرسه و کلاس را برای معلمان روشن می‌کند. همچنین تصمیم‌گیران در حوزه‌ی آموزش-پرورش، برنامه‌ریزان درسی، نویسندگان کتاب‌های درسی و اولیای محصلان را در امور آموزشی راهنمایی می‌کند. مثلاً به نکاتی در این گونه اشاره می‌کند:

دانش‌آموزان، متغیرند و روش‌های کار با ایشان یا برنامه‌ها و مواد درسی و کمک‌درسی، همگی تابع ایشان هستند یا باید باشند.

به عبارت دیگر، دانش‌آموزان یا دانشجویان می‌گویند که:

- چه مواردی را نیاز دارند یاد بگیرند؟

- چه قدر می‌خواهند یا می‌توانند یاد بگیرند؟

- چرا باید یاد بگیرند؟

- چگونه یا با چه روشی یاد می‌گیرند؟

- به چگونه کتاب درسی نیاز دارند؟

- با چه نوع ابزارها یا وسایل آموزشی، بهتر و آسان‌تر یاد

می‌گیرند؟

- اکنون در چه شرایط اجتماعی و جهانی زندگی می‌کنند؟

- چه نوع آینده‌ای را انتظار دارند؟

- چگونه برای این آینده آماده شوند؟ آمادگی از نظر: علمی،

فرهنگی، اخلاقی به طول کلی چگونه شهروندی باشند تا خود را عضو

مؤثری برای جامعه و جهان گردانند؟

هم‌چنین، دانش‌آموزان یا دانشجویان به کمک همین علم،

این واقعیت طبیعی را عملاً یاد می‌گیرند: **زندگی انسان، نوعی**

شبکه است مرکب از مولفه‌های رنگارنگ و خوشایند و

ناخوشایند، هم‌چون یک دسته ارکستر مرکب از سازهای

و نواهای گوناگون و به احتمال زیاد، همه‌ی سازها و نواهای

آن‌ها، برای همه‌ی شنوندگان یا تماشاگران، خوشایند یا

ناخوشایند نخواهند بود ولکن، چون ارکستر است، باید

همه را تحمل کرد. در دنیای امروز، همه‌ی شهروندان جامعه‌ی

سالم به آگاهی‌های مشترک نیاز دارند؛ نیازهای واقعی زندگی امروز

در جامعه و جهان.

۵. تهیه‌ی طرح درس و اشاره به:

- هدف‌های عام و خاص درس مورد نظر

- مقدار و مدت تدریس هر موضوع

- روش تدریس فعال

- ابزارهای مورد نیاز برای تسهیل و تسریع یادگیری این موضوع

- ارزش‌یابی وضع یادگیری: درست آموختن مفاهیم درس، آگاهی

و اندیشه‌ی تازه، راه و روش کاربرد آموخته‌ها.

فلسفه‌ی عمده‌ی ضرورت تهیه‌ی طرح درس پیشگیری از

فراموشی‌های احتمالی و دور افتادن از هدف‌های مطلوب درس یا

موضوع انتخابی برای آموزش است.

ابتکار: حرفه‌ی معلمی، خصوصاً تدریس یا آموزش، فرآیندی

تقلیدی نیست، بلکه مستلزم خلاقیت است، خلاقیت در:

- تحلیل و تبیین موضوع درسی

- آوردن مثال‌های عینی مربوط و مفهوم

- کلاس را به شکل کارگاه آموزشی اداره کردن با طرح پرسش‌های

جالب مربوط به اوضاع درس به وسیله‌ی معلم یا دانش‌آموزان

- تحریک فرآیند تخیل‌های ابداعی در کلاس

- شناخت و جدی تلقی کردن تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان

- خطرپذیری

هرگز فراموش نکنیم که سه فرآیند: حساسیت، فعالیت و خلاقیت،

از ویژگی‌های بنیادی معلمان شایسته، پویا، بیدار و شناگر است؛ معلمانی

که از ویژگی‌های صراحت، صداقت و رفاقت برخوردارند.

مهارت و سرعت: معلم قرن ۲۱ که طبعاً به سرعت روز افزون

تغییر و تحول اوضاع و احوال جهان آشناست و آن را باور کرده است،

طبعاً لاک‌پشت مآب حرکت نخواهد کرد؛ چون انسان امروز است و این

واقعیت را پذیرفته که دوچرخه‌سواری، مستلزم مرتباً پا زدن است و گرنه

توقف همان و ایستادن و حتی افتادن همان.

مهارت‌های مورد نیاز این معلم عمدتاً عبارت‌اند از:

- مهارت طراحی و برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی خود

- مهارت تحلیل و تبیین

- مهارت تصمیم‌گیری فوری

- مهارت‌های ارتباطی خصوصاً ارتباط‌های کلامی مؤثر

- مهارت‌های آموزشی

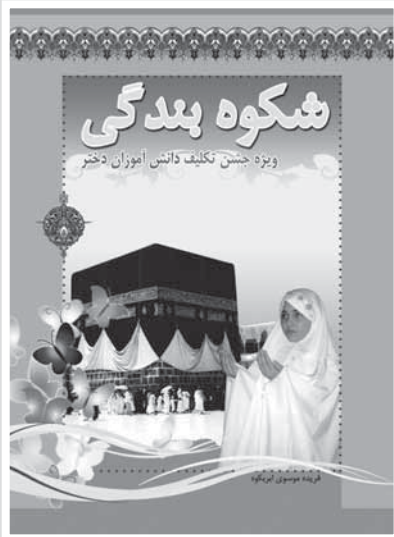
- مهارت استفاده از وسایل کمک‌آموزشی

- مهارت تفکر انتزاعی

- مهارت تجزیه و تحلیل مسائل

- مهارت موقعیت‌شناسی و موقعیت‌یابی

- مهارت استدلال کلامی

شکوه بندگی

نویسنده و شاعر: فریده موسوی ابریکوه

ناشر: سنجاکک، قم (۰۹۱۲۷۴۸۷۲۸۶)

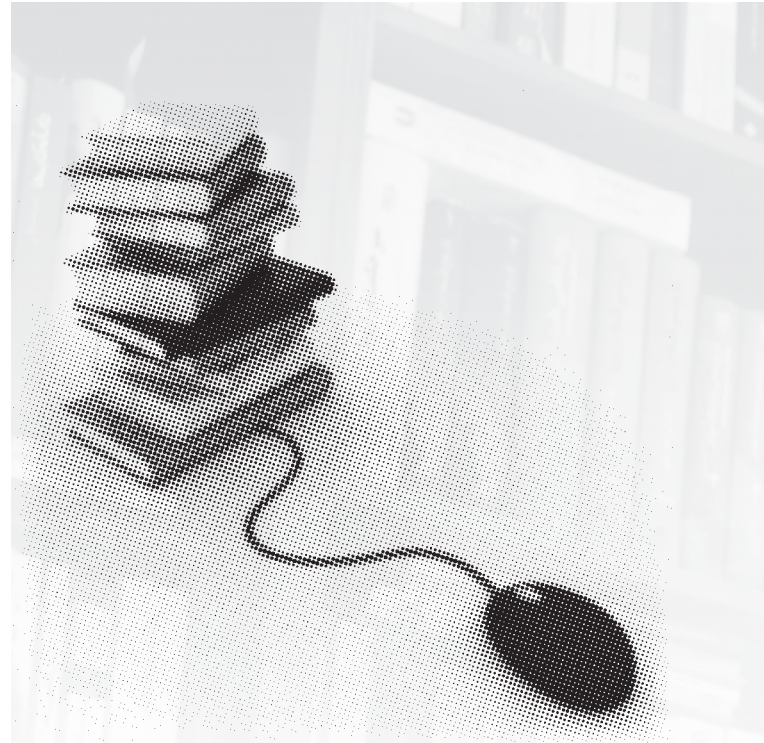
نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۸، مصور

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

دختران در پایه‌ی سوم ابتدایی با رسیدن به سن بلوغ، به دوران تکلیف پا می‌گذارند. این رشد جسمی، آمادگی شناخت مسائل دینی و انجام آن‌ها را نیز می‌طلبد. اما این احکام و مسائل برای جذاب و کارا بودن، باید در قالبی مناسب و مشتاق‌کننده معرفی شوند.

کتاب شکوه بندگی در ۳۲ صفحه‌ی رنگی برای گروه سنی «ب»، به تعدادی از این ویژگی‌ها توجه و در شکل شعر، خاطره، نقاشی، قصه و سرگرمی، سن تکلیف و وظایف مکلف مانند آموزش وضو و نماز، روزه، الگوی برتر حجاب و اخلاق را معرفی کرده است. صفحه‌ی عهدنامه‌ای در کتاب است تا دانش‌آموزان ضمن مطالعه و هم‌چنین نوشتن نام خود و درج تاریخ روز، با خداوند عهد ببندند که نماز اول وقت را فراموش نکنند، غیبت نکنند، دروغ نگویند و پس از نوشتن سایر عهدها در پایان، آن‌ها را امضا کنند. حتماً به این صورت قول و قرارها نیز فراموش نخواهند شد!

منیره حبیب‌پور

– مهارت برقراری انضباط شخصی

– ...

ویژگی‌های خُلُقِ یا اخلاق مثبت: معلم قرن ۲۱ می‌داند و می‌پذیرد که در آموزش – پرورش سالم و شایسته‌ی روز جامعه و جهان، سه عضو مهم دانش‌آموزان، یعنی مغز و دست و دلشان باید با هم و هم‌زمان تربیت شوند. به این معنا که به علوم و معارف روز متناسب با سنشان آشنا شوند، بتوانند آموخته‌های خود را برای برخورداری از زندگی سالم، مورد استفاده قرار دهند، فرآیند انسانیت یا انسانی رفتار کردن را در خوب‌شدن تقویت کنند و تقوای پیشه‌بار آیند. به عبارت دیگر، معلم قرن ۲۱ شخصاً از این ویژگی‌های خُلُقِ برخوردار است:

۱. تقوای پیشه است.
 ۲. شاداب است و راحت می‌خندد.
 ۳. به خود و دیگران احترام می‌گذارد و عزت‌نفس خود و دیگران برایش محترم است.
 ۴. ظاهری آراسته دارد.
 ۵. متعهدانه کار می‌کند.
 ۶. وظیفه‌شناس است.
 ۷. نگرش و بینش درست دارد.
 ۸. از خودپنداری مثبت برخوردار است.
- در واقع، گفتارها و کردارهایش می‌توانند الگو یا سرمشق عینی برای دانش‌آموزان باشند.

پی‌نوشت

۱. برای مطالعات بیشتر در این مورد می‌توان به کتاب «فلسفه‌ی جدید تربیت» از نگارنده‌ی این مقاله، از انتشارات مؤسسه‌ی اطلاعات، تهران، ۱۳۸۸ مراجعه کرد.